

Alfons el Benigne i el govern municipal de Barcelona: aspectes concrets

Josefina Mutgé i Vives*

Barcelona Quaderns d'Història, 4 (2001)

En aquesta comunicació tractarem de determinades qüestions concretes en les quals es posa de manifest la relació entre els sobirans catalanoaragonesos i el govern municipal de Barcelona, relació que en algunes circumstàncies es manifestà discorde. D'aquestes qüestions, n'hi ha de caràcter polític, econòmic, institucional i ordenancista.

Qüestions polítiques

La primera guerra entre Barcelona i Gènova, desenvolupada entre els anys 1330-1335, fou un esdeveniment polític en què es manifestà l'oposició entre el rei i els consellers.

Des del començament del segle XIV, les relacions entre la ciutat de Barcelona i la república de Gènova s'anaren deteriorant. Totes dues ciutats mediterrànies tenien les mateixes ambicions polítiques i comercials. Però va ser la conquesta de l'illa de Sardenya, el 1323, el fet que convertí la vella rivalitat comercial en guerra declarada, guerra que manifestà la major virulència a partir de l'any 1330. En aquesta situació inquietant, el govern municipal de Barcelona va demanar ajut al monarca catalanoaragonès Alfons el Benigne, però aquest, ocupat llavors en la preparació de la croada contra el regne musulmà de Granada, no s'interessà en aquesta qüestió i autoritzà la ciutat a fer la guerra a Gènova, amb la condició que en pagués totalment les despeses. El rei es desentengué de la concesa i deixà que fos Barcelona la que portés la iniciativa i així fou.¹ A l'entorn d'a-

* Institució Milà i Fontanals (CSIC).

1. ACA (Arxiu de la Corona d'Aragó), Cancelleria, reg. 522, f. 156 i 219r. Cfr. Marina MITJÀ, «Barcelona y el problema sardo en el siglo XIV», dins *VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (celebrat a Sardenya, 1957), Madrid, 1959, pàg. 450, n. 15 i 16. Vegeu també J. MUTGÉ, «El consell de Barcelona en la guerra catalano-genovesa durante el reinado de Alfonso el Benigno», *Anuario de Estudios Medievales*, 2 (1965), pàg. 231-256.

quest fet, és interessant la reflexió que en va fer el professor Ferran Soldevila. Segons aquest historiador, el rei Benigne volgué ajudar d'una manera excessivament altruista el seu cunyat Alfons XI de Castella a lluitar contra els moros, sense cap benefici per a Catalunya, ja que, eliminat el perill sarraí, Castella assoliria el predomini peninsular.² Així mateix, el fet que les tropes que havien d'anar a la croada de Granada s'aviuallessin amb el blat d'Aragó deixà la ciutat de Barcelona sense provisions quan es trobava en plena guerra amb Gènova, en un temps en el qual els genovesos interceptaven el gra que arribava a Barcelona del Mediterrani.³ El fervor d'Alfons el Benigne per aquella croada contra el regne de Granada⁴ –que mai no es dugué a terme– no minvà davant del perill que corria Barcelona. No fou fins més endavant, i davant del caràcter que anava prenent la guerra catalanogenovesa, que el rei no tingué cap altre remei que esmerçar més esforços per ajudar Barcelona a afrontar el perill genovès.

Hem vist que Alfons el Benigne, en un principi, no havia volgut socórrer Barcelona en la guerra amb Gènova. Però, en contrapartida, el govern barceloní tampoc no volgué prestar l'ajut que el rei esperava per defensar l'illa de Sardenya, conquerida recentment i ja prematurament revoltada. En efecte, l'any 1334, van ser els consellers els qui van fer el sord als requeriments del rei per dominar la insurrecció esdevinguda a l'illa de Sardenya pocs anys després de la seva conquesta. Concretament, a la primavera de l'any 1334, els consellers es negaren a lliurar al conseller reial, Arnau Ballester, la quantitat de 30.000 sous barcelonesos, procedents del numerari que, a les corts de Montblanc, els municipis de Catalunya havien concedit al rei. Aquest diner s'havia recaptat a Barcelona amb la finalitat d'invertir-lo en el pagament i transport a l'illa de Sardenya, per a la seva defensa, d'una comitiva de genets i ballesters. El primer de maig de 1334, el rei retragué als consellers la seva manca de responsabilitat per haver adoptat aquella actitud, precisament en un moment en el qual calia obrar amb celeritat i diligència. Els ordenava seriosament que, sense més demora, lliuessin l'esmentada quantitat de 30.000 sous a Arnau Ballester, perquè –els deia– en cap altra cosa millor no es podia invertir, atès el perill que corria Sardenya. Si algun dany s'esdevenia –afegia el rei– els consellers en serien els culpables (*imputabitur culpe vestre*).⁵ Aquests fets puntuals, com tants d'altres que se'n podrien trobar, demostren, de manera feaent, que, en la política exterior de l'època, hi hagué disparitat de criteris entre el rei Alfons el Benigne i el govern de Barcelona.

Qüestions econòmiques

Les peticions de numerari efectuades per Alfons el Benigne al govern municipal barceloní foren una altra de les causes de desavinença entre la Corona i la

2. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barcelona, 1962, vol. I, pàg. 438-439.

3. Cfr. també MITJÀ, «Barcelona y el problema sardo...», pàg. 447-459.

4. La croada d'Alfons el Benigne a Granada ha estat estudiada per Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, a la seva tesi doctoral *La Corona de Aragón y el reino nazarí de Granada durante el siglo XIV: las bases materiales y humanas de la cruzada de Alfonso IV (1329-1335)*, Barcelona, 1985, [inèdita].

5. ACA, Cancelleria, reg. 517, f. 1v. (1 de maig de 1334).

ciutat. Fixem-nos, si més no, en l'ajut econòmic dels anomenats *extraordinaris*, que Alfons el Benigne, tot just després d'iniciar el seu regnat, va demanar a la ciutat de Barcelona. Es tractà, ni més ni menys, que de la quantitat de 100.000 sous barcelonesos per pagar les despeses ocasionades pel segon matrimoni del sobirà.⁶ Amb motiu de les noces reials, les principals ciutats de la Corona d'Aragó, i, entre aquestes, Barcelona, s'adornaren i s'hi celebraren jocs i festes. A la documentació es parla d'aquestes celebracions: "*ornamentorum et jocalium*".⁷ Doncs bé, a fi de sufragar les despeses motivades per aquest casament, malgrat no estar-hi d'acord, en un principi, els consellers es veieren obligats a fixar quatre impostos: *quartera*, *vi*, *carn*, y *navili*. Aquests foren els primers impostos municipals indirectes establerts a Barcelona.⁸ Poc després se n'instituiren molts més per subvenir a les despeses de la guerra amb Gènova del 1330-1335.

La concessió de privilegis

Les peticions de subsidis econòmics a la ciutat de Barcelona que feien els sobirans mai no eren acceptades de bon grat pels consellers, però, moltes vegades, tenien una compensació, ja que anaven seguides de la concessió de privilegis i de la confirmació dels que ja existien.

L'historiador Francesc Carreras i Candi remarca que la base dels privilegis d'una ciutat era un contracte de *do ut des*. A canvi d'una suma necessitada pel sobirà o bé d'un servei prestat, s'atorgava el privilegi.⁹

Com que els privilegis de Barcelona eren gairebé sempre una conseqüència de concessions efectuades per la ciutat a la Corona, els consellers procuraven de fer-los ratificar pels monarques. Els sobirans juraven respectar els privilegis el dia que es produïa la seva primera entrada a la ciutat com a reis i, tradicionalment, els reis efectuaven aquesta cerimònia *coram populo*.¹⁰

Molts dels privilegis concedits a Barcelona tenien un caràcter institucional i polític, però també n'hi havia que salvaguardaven les exempcions econòmiques dels ciutadans barcelonesos.¹¹

6. Alfons el Benigne, vidu de la seva primera muller Teresa d'Entença, en els primers dies de febrer de 1329, es casà amb Elionor, filla de Ferran IV de Castella, que havia estat rebutjada pel primogènit de Jaume II i germà gran d'Alfons, l'infant Jaume. Cfr. *Crònica de Pere el Cerimoniós*, capítol I, §42, a *Les quatre grans cròniques: Jaume I, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, Pere III*. Revisió del text, pròlegs i notes per Ferran Soldevila, Barcelona, 1971. Vegeu també Enric BAGUÉ, «Alfons el Benigne», dins J. E. MARTÍNEZ FERRANDO, S. SOBREQÜÉS I E. BAGUÉ, *Els descendents de Pere el Gran: Alfons el Franc, Jaume II, Alfons el Benigne*, Barcelona, 1954, pàg. 149. J. E. MARTÍNEZ FERRANDO, *Els fills de Jaume II*, Barcelona, 1950, pàg. 99. J. E. MARTÍNEZ FERRANDO, *Jaume II o el seny català. Alfons el Benigne*, Barcelona, 1962, pàg. 330-334.
7. ACA, Cancelleria, reg. 531, f. 75r.
8. ACA, Cancelleria, reg. 477, f. 70r-72r. Aquestes primeres impositions han estat estudiades per Jean BROUSSOLLE, «Les impositions municipales de Barcelone, de 1328 à 1462», *Estudios de Historia Moderna*, V (1955), pàg. 19.
9. F. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, Barcelona, Albert Martín, s. d. [1916], pàg. 559.
10. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, pàg. 559-560.
11. Federico UDINA MARTORELL, «Prólogo», dins *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Archivo de la Corona de Aragón (Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón, XLIII), pàg. XI.

Pel que fa a Alfons el Benigne, sabem que, ben poc després del traspàs del seu pare, Jaume II, es traslladà a Barcelona i aquí, el dia de Nadal de 1327, rebé el jurament de fidelitat dels catalans, i ell, al seu torn, va confirmar els privilegis de la ciutat.¹² El consell general de Barcelona es va reunir al convent de frares predicadors en presència del notari Pere Vendrell. Hi acudiren els consellers de 1327: Jaume Sabater, Jaume Roure, Pere Palau, Francesc Romeu i Berenguer Samuntada, com també un gran nombre de jurats i del veguer Asbert de Freixa.¹³ Foren designats com a procuradors els cinc consellers, un bon nombre de jurisperits i alguns ciutadans de Barcelona.¹⁴ Totes aquestes persones estigueren presents en l'acte de confirmació dels privilegis de la ciutat per Alfons el Benigne i en la ratificació de la remissió i franquesa del *bovatge*, *terratge* i *herbatge*, que Jaume II havia concedit als nobles, cavallers, ciutadans i habitants de les viles de Catalunya. El rei Alfons va confirmar, així mateix, tots els estatuts i capítols de les Corts Generals de Catalunya i altres privilegis. Van actuar com a testimonis d'aquest important acte Berenguer de Capellades, batlle de Barcelona, Guillem Sabastida i Bernat Puig.¹⁵

El 30 de desembre d'aquell mateix any (1327), Alfons el Benigne encara romania a Barcelona i aprofità l'estada a la ciutat per ratificar l'estatut de Jaume II, segons el qual els regnes d'Aragó i de València quedarien units de tal manera al comtat de Barcelona que ningú no podria separar-los, llevat dels reis, per donar ciutats, viles, propietats o castells als seus fills.¹⁶ Joaquim Miret i Sans i Antoni de Bofarull i Brocà confirmen que el rei es trobava a Barcelona aquests dies. Segons Miret, el rei entrà a la ciutat l'11 o el 12 de desembre de 1327 i hi romangué gairebé dos mesos, fins al 9 de febrer de 1328.¹⁷

En aquesta llarga estada, el 13 de gener de 1328, Alfons el Benigne, en el convent de frares predicadors de Barcelona, i en presència dels cinc consellers i dels setanta jurats, en què actuaren com a notari Pere de Mont i com a testimonis Pere Saburit, Berenguer de Vallvert, Pere Desquer i Guerau Bartomeu, confirmà el privilegi atorgat per Jaume II, el 10 de desembre de 1321, segons el qual els ciutadans de Barcelona no havien de pagar res per qualsevol quantitat de blat o altre cereal que traguessin de l'illa de Sardenya i, a més, quedaven francs del pa-

12. ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, núm. 4.

13. ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, núm. 4.

14. Els jurisperits foren Ferrer de Manresa, Miquel Marquet, Bernat de Marimon, Guillem Nàgera, Jaume Adarró, Pere de Vilafranca, Pere Romeu, Francesc Santcliment, Arnau Dusai, Jaume Carbó, Romeu Lull, Guillem Puig, Bernat Isern, Berenguer Ros, Bernat Dusai, Simó Ricard, Pere Tripó, Jaume Pellicer, Pere Noguera, Francesc Satrilla, Berenguer de Sarrià, Barceló Dusai, Bertran de Seva, Berenguer Cortils, Burguet de Sarrià i Guerau de Llagostera. Els ciutadans de Barcelona designats com a procuradors van ser Ferrer de Mojà, Arnau Busquets, Jaume Gualbes, Bernat Rovira, Bernat Salvadó, Jaume Oller, Guillem Vendrell, Jaume Nogueroles, Jaume Texeda i Guillem Llorà (ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, núm. 4).

15. ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, núm. 4.

16. AHCB (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona), 1G, ms. 10, *Llibre Verd*, f. 141, columna B (30 de desembre de 1327).

17. J. MIRET Y SANS, «Itinerario del rey Alfonso III de Cataluña, IV de Aragón», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, V (1909-1910), pàg. 117-118. Cfr. també A. DE BOFARULL Y BROCÀ, *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*, Barcelona, 1876, vol. IV, pàg. 244-245.

gament de la lleuda, peatge, portatge, ancoratge, passatge, gabella i qualsevol altre impost de trànsit.¹⁸

Més endavant, el 20 d'agost de 1328, Alfons el Benigne es comprometé, durant deu anys, a no alienar ni viles, ni rendes ni feus pertanyents a la Corona,¹⁹ bé que no ho va complir, perquè posà pràcticament tot el regne de València en mans de la seva muller Elionor i del fill d'aquesta, l'infant Ferran.²⁰

Els consellers de Barcelona sempre vetllaren perquè els privilegis, usos i costums de la ciutat fossin respectats pels reis i mai no fossin lesionats. Una prova que una cessió econòmica anava seguida d'una confirmació de privilegis la tenim en el cas del donatiu de 100.000 sous que Barcelona va fer a Alfons el Benigne, com a subsidi extraordinari, per contribuir a les despeses ocasionades amb motiu del casament amb Elionor de Castella, que ja hem mencionat abans. En efecte, els consellers obtingueren del sobirà que, des de Saragossa, el 31 de desembre de 1328, confirmés els privilegis de la ciutat i declarés que l'establiment de quatre impostos destinats a reunir la suma sol·licitada no havia de significar cap detriment per als usos, costums, franqueses i immunitats que Barcelona havia obtingut i que li havien estat confirmats repetidament. Per això disposava: a) que els impostos només s'establirien amb voluntat i consentiment dels consellers; b) que aquests impostos serien recaptats pels mateixos consellers o per aquells als quals aquests deleguessin; i c) que el rei no tindria dret a percebre sempre els impostos sobre el pa, el vi, la carn i els vaixells i que el seu pagament s'interrompria quan fos assolida la xifra dels 100.000 sous.²¹

El rei Benigne, cal reconèixer-ho, també tingué cura de no lesionar els privilegis, usos i costums de la ciutat. Per exemple, el 29 d'octubre de 1328, manà al batlle que autoritzés el barceloní Bartomeu Lunell per efectuar les obres i les modificacions que volgués al seu taulell de venda però que, per damunt de tot, es respectessin els usos i costums de Barcelona.²² El mateix rei havia prohibit l'exportació de sal a la ribera de Gènova i això fou considerat pels consellers com a lesiu per als privilegis i llibertats de Barcelona i així li ho manifestaren. Davant aquest fet, la data ja esmentada del 31 de desembre de 1328, el rei declarà so-

18. ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, núm. 277. Precisament en aquells anys, a Barcelona eren buscats uns mercaders barcelonins que formaven societats amb mercaders estrangers, a causa dels fraus que havien comès en el pagament de les lleudes. En virtut d'aquest privilegi, a la fi de l'any 1328, Alfons el Benigne ordenà que es deixés de perseguir aquests mercaders (ACA, Cancelleria, reg. 477, f. 73r-v (31 de desembre de 1328)). D'altra banda, els mercaders estrangers que formaven societat amb els de Barcelona s'aprofitaven de les exempcions que gaudien els de la Ciutat Comtal i així no pagaven els impostos que els pertocaven. Per això, l'1 de desembre de 1333, el rei ordenà al batlle de la ciutat que obligués aquests mercaders estrangers a declarar les operacions realitzades als perceptors de la lleuda, sota la pena de perdre l'ofici (ACA, Cancelleria, reg. 530, f. 135 (1 de desembre de 1333)).

19. *Crònica de Pere III*, cap. I, pàg. 49; ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, vol. VII, cap. V i XVII; A. DE BOFARULL, *Historia crítica...*, vol. IV, pàg. 252-253; SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barcelona, 1963, pàg. 445, n. 146.

20. *Crònica de Pere III*, cap. I, pàg. 44-47; ZURITA, *Anales...*, vol. II, ll. VII, cap. XVII; SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, 1963, pàg. 445, n. 147-150.

21. ACA, Cancelleria, reg. 477, f. 72 r-72v (31 de desembre de 1328). Regest a *Privilegios reales concedidos...*, pàg. 49, núm. 96.

22. ACA, Cancelleria, reg. 430, f. 71v (29 d'octubre de 1328).

lemnament que aquesta prohibició no anava en detriment dels dits privilegis i llibertats sinó que aquests mantenien tot el seu vigor.²³

Qüestions ordenancistes

Un altre punt de relació o, més ben dit, de fricció, entre la Corona i el govern barceloní foren certes ordinacions municipals que, en moltes ocasions, eren totalment contravingudes pels sobirans. Un cas que cal remarcar és el dels anomenats *bans de les armes*. L'ús de les armes, a la ciutat, es regulava per les ordinacions de Barcelona, la promulgació de les quals, mitjançant un pregó, era una de les competències del veguer.

A les ordinacions municipals llegim que: *“null hom estrany ne privat, cavaller ne escuder, ne corsari, ne null altre hom, de qualque condició sia, no gos portar per Barchinona, de dies ne de nits, a cavall ne a peu, costaler, ne espaa, ne manerès, ne penat, ne altres armes, levat coltell de mida o menys de mida, ne bastó emplomat, ne ab ferre, ne bastó gros, ne fayls, ne pera, ne peres, ne altres armes. E aquell que contra assò farà, pagarà per ban XV sous e perdrà les armes. Mas, en aquest ban, no és entès nuyl hom qui entre en Barchinona o n ischa, a cavall o a peu, o mudant-se d'un alberch en altre per estar, ne hom qui vaia a les sues honors o vinyes, entran o ixen, tro sia tornat a son alberch, mas hom de peu estrany haia a portar les armes descubertes. Emperò, si aquells qui cauran en lo dit ban volran donar fermança, que-l saig los haia a seguir a la casa de la fermança. E tot hoste haia a dir a son hostaler que no port armes, sinò coltell de mida, e si no-u fa, que-l hostaler pac del seu assò que deuria pagar aquell.*

[...] *Item, que null hom estrany ne privat no gos portar per dins Barchinona pilota de plom e d'altre metayl e si-u fa, que pac, per cascuna vegada, CC sous e si la gita contra altres, que li coste CCC sous o que perda lo puny.*

[...] *Item, que null hom no gos portar coltell més de mida, la qual mida és de II palms justs de la cana de Barchinona. E qui contra assò farà, pagarà per ban, cada vegada, III sous e perdrà lo coltell. Emperò, és entès en costaler tot coltell qui haia III palms justs de la cana de Barchinona o més.*²⁴

[...] *null hom qui estia en Barchinona, sia ciutadà o altre, no gos portar per la dita ciutat ne dins los burchs d'aquella, coltell més de mida, ne espaha, ne penat, ne pilota, ne bastó faytis, salvant coltell de mida, qui haia II palms justs e I dit a través, de cana justa de Barchinona, e qui contra farà, pagarà per ban, cada vegada, V sous de dies, e X de nits, e part açò, perdrà les armes. Emperò, en aquest ban no sia entès null hom, qui-s mut d'un alberch en altra o entra en Barchinona o n isqués, ne els guardians de la Daraçana o hom qui-s reculles en la mar o exís de la mar, anant-se'n a son alberch”.*²⁵

Hem pogut observar que, segons les ordinacions municipals, les armes prohibides eren el costaler (un ganivet de tres pams o més de llargària),²⁶ l'espasa, el

23. ACA, Cancelleria, reg. 477, f. 73v (31 de desembre de 1328).

24. AHCB, 1B-I, Llibre del Consell, 1, f. 4r (9 de desembre de 1301).

25. AHCB, 1B-I, Llibre del Consell, 14, f. 10r (12 de desembre de 1338).

26. A. M. ALCOVER i F. de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, 1968-1969.

manerès o mandret, el *penat*,²⁷ el fuet, amb plom o amb ferro, el bastó gros, la falç, les pedres, etc.

Veiem, doncs, que no es podia anar armat per dintre la ciutat; hi havia, però, algunes excepcions. Pel que fa a les persones, podien portar armes el veguer, el subveguer i els capdeguaites, una de les missions dels quals era la de prendre-les a aquells que les portaven. També podia anar armat aquell que entrava o sortia de Barcelona o es canviava de domicili. A la resta de la població tan sols li era permès de portar l'anomenat "coltell de mida", la llargària del qual no podia sobrepassar els dos pams de la cana de Barcelona.²⁸

Això era el que, pel que fa a l'ús de les armes, estava ordenat pel govern de Barcelona i que es repeteix reiteradament a les ordinacions de la primera meitat del segle XIV, registrades en el Llibre del Consell.²⁹ Però, davant d'aquest fet observem com el rei, portat potser per la seva benignitat o manca de caràcter, amb molta freqüència concedeix permisos de portar les armes prohibides a molts veïns de Barcelona: a uns, en compensació d'algun servei que havien prestat al rei, a uns altres, en atenció al nombre d'enemics que tenien com a conseqüència del càrrec que ostentaven o de l'ofici que exercien, a uns altres "com metges o cirurgians", perquè la seva professió els obligava a sortir de nits, i, fins i tot, concedí el permís de portar armes a algun dels canonges de la Seu, els quals, per acudir a la celebració de l'ofici de matines, havien de transitar per la ciutat abans de la sortida del sol i podien ser atacats, com s'havia esdevingut en alguna ocasió.

Vegem-ne alguns exemples:

El 27 de febrer de 1329, Alfons el Benigne va donar permís per portar les armes prohibides al notari de Barcelona, Margarit Sunyer, al seu germà Francesc i a les seves famílies respectives.³⁰

L'1 d'agost del mateix any, el beneficiari era el cirurgià, veí de Barcelona, Pere Saconomina. La seva professió era un motiu suficient perquè, tant ell com qui l'acompanyava, poguessin anar armats per la ciutat, atès que havien de sortir de dia i de nit per anar a visitar els malalts i ferits dels quals tenien cura, i podien ser agredits.³¹ Menys d'un any més tard, aquesta concessió va ser confirmada pel rei.³² Un altre cirurgià que va gaudir del privilegi de portar les armes prohibides fou el barceloní Bonanat, fill de Bernat. El 25 de juliol de 1331, Alfons el Benigne ratificà aquesta concessió que ja li havia atorgat Jaume II.³³

Els qui exercien l'ofici de recaptadors de rendes reials també eren molt vulnerables. Calia que anessin armats per defensar-se de possibles agressions. Per això, el 21 de març de 1330, Alfons el Benigne els ratificà a tots el privilegi que, anteriorment, el 7 de setembre de 1324, Jaume II havia concedit als recaptadors

27. Arma no identificada, segons ALCOVER i MOLL, *Diccionari català...*

28. *AHCB*, 1B-I, *Llibre del Consell*, 7, f. 4r. La cana de Barcelona equivalia a 1,555 m. Vegeu CLAUDI ALSINA, Gaspar FELIU i Lluís MARQUET, *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*, Barcelona, 1990, pàg. 130.

29. *AHCB*, 1B-I, *Llibre del Consell*, vol. 1-20.

30. *ACA*, Cancelleria, reg. 477, f. 148r-v (27 de febrer de 1329).

31. *ACA*, Cancelleria, reg. 479, f. 109r (1 d'agost de 1329).

32. *ACA*, Cancelleria, reg. 481, f. 193r (4 de juny de 1330).

33. *ACA*, Cancelleria, reg. 483, f. 261r-v (25 de juliol de 1331).

de rendes reials de Tortosa, segons el qual els autoritzava a portar armes per Barcelona.³⁴ Igualment s'esdevenia amb un altre ofici perillós, els canviadors de moneda. El canviador Bernat Abril i el seu acompanyant podien portar armes prohibides per la ciutat.³⁵

Cal remarcar que les llicències de portar armes els eren concedides amb la condició que prestessin jurament d'utilitzar-les només en defensa pròpia. Una altra persona que també gaudí del permís d'armes fou el canonge Berenguer de Sentmenat, a qui l'hi fou atorgat el 13 de febrer de 1330.³⁶

La gran proliferació de llicències per portar armes per Barcelona era tan gran que deixava en lletra morta les ordinacions emanades del govern municipal. Per això, els consellers protestaren al rei en més d'una ocasió, la qual cosa tingué la conseqüència que, el 10 d'abril de 1329 i el juliol de 1330, Alfons el Benigne revocqués tots els permisos que havia donat de portar armes per la ciutat.³⁷ Però això no va durar gaire, ja que, poc després, ja en concedia de nous, com ara al cirurgià Bonanat, fill de Bernat, el 25 de juliol de 1331,³⁸ o als mercaders Ramon Savall, Bernat Sabastida i Pere de Mitjavila, el 7 d'abril de 1332.³⁹

En un principi, havíem atribuït aquest comportament al caràcter dèbil i indecís d'Alfons el Benigne, però hem pogut comprovar, a través de la documentació de la cancelleria reial, que aquesta mateixa política d'indecisió va continuar en temps de Pere el Cerimoniós. En efecte, aquest sobirà, poc després de començar el seu regnat, ja va fer diverses concessions d'aquesta mena.⁴⁰ Però el 30 d'octubre de 1344, les revocà totes sense excepció.⁴¹ Malgrat la derogació, com si res no hagués passat, tenim constància que el rei —com havia fet el seu predecessor— continuà atorgant noves llicències, per exemple, al ciutadà de Barcelona Joan Sitges, el 26 de desembre de 1360;⁴² a Ramon Andreu i al seu acompanyant, i a Bartomeu Sala, el 20 de gener de 1361;⁴³ a Jaume Moles i al seu acompanyant,

34. ACA, Cancelleria, reg. 480, f. 133r (21 de març de 1330).

35. ACA, Cancelleria, Pergamins d'Alfons III, carpeta 232, núm. 866 (19 de maig de 1335).

36. ACA, Cancelleria, reg. 481, f. 112r (13 de febrer de 1330).

37. ACA, Cancelleria, reg. 521, f. 17v (10 d'abril de 1329); reg. 523, f. 74r (10 de juliol de 1330).

38. ACA, Cancelleria, reg. 483, f. 261r-v (25 de juliol de 1331).

39. ACA, Cancelleria, reg. 485, f. 165v (7 d'abril de 1332).

40. Per exemple, el 13 de febrer de 1337, el rei comunicava al veguer de Barcelona, Guillem de Bellera, que havia concedit llicència de portar armes al ciutadà de Barcelona Berenguer Bertran, al seu fill Berengueró, i a un acompanyant, "*perquè corrien el risc de sofrir alguna agressió*" (ACA, Cancelleria, reg. 861, f. 226r). El mateix feia el 4 de març d'aquell any pel que fa a Francesc Tutxó, també ciutadà de Barcelona (ACA, Cancelleria, reg. 861, f. 169v). I el 18 d'octubre, el Cerimoniós recordava al veguer Guillem de Bellera que fos respectat el permís de portar armes que havia estat concedit a Ramonet Dusai, fill d'Arnau Dusai, i a Arnau Marquet, ambdós pertanyents a il·lustres famílies barcelonines (ACA, Cancelleria, reg. 862, f. 56 v). Així mateix, havien de ser respectades les armes a Ramonet i Jaume Tarascó (ACA, Cancelleria, reg. 863, f. 200 v, 4 d'abril de 1338), al notari Guillem Canyadell (ACA, Cancelleria, reg. 863, f. 202v-203r (10 d'abril de 1338)), al mercader Huguet Brana (ACA, Cancelleria, reg. 863, f. 234v-235r (25 d'abril de 1338)), al pintor Berenguer Calaf (ACA, Cancelleria, reg. 863, f. 232r (29 d'abril de 1338)), etc. A tots ells els era permès de portar una espasa al cinyell, però l'havien d'utilitzar només en defensa pròpia.

41. ACA, Cancelleria, reg. 1059, f. 153 v-154r.

42. ACA, Cancelleria, reg. 905, f. 59r.

43. ACA, Cancelleria, reg. 905, f. 69r.

l'11 de febrer de 1361;⁴⁴ al lapidari Bernat Martí, el 15 de febrer del mateix any;⁴⁵ als tintorers Ramon Figuera i Jaume Pere, el 17 de febrer de 1361,⁴⁶ etc. Advertim, doncs, que era un constant fer i desfer.

Finalment, i encara dins les discrepàncies entre el govern municipal de Barcelona i Alfons el Benigne per qüestions ordenancistes, hem d'esmentar la que es produí amb motiu d'una ordinació que els consellers van redactar sobre la manera de vestir de les barcelonines. Aquesta ordinació prohibia que les barcelonines portessin capes la llargada de les quals ultrapassés els dos pams de la cana de Barcelona.⁴⁷

El 8 de març de 1331, el rei renyà els consellers per haver publicat aquesta ordinació sense haver-li-ho consultat i els obligà a derogar-la.⁴⁸

Pocs dies després, el 24 de març del mateix any, ens trobem davant d'un altre fet que demostra el caràcter indecís del rei, ja que, en aquesta data, manifestava al veguer i al batlle de Barcelona que, ja que els consellers tenien facultat per a establir ordinacions municipals sense el seu consentiment, acceptava l'ordinació que els havia fet derogar sobre la indumentària femenina i es comprometia a respectar-la almenys durant vint anys.⁴⁹ Podem observar que Alfons el Benigne s'oposà radicalment a una disposició dels consellers, però finalment acabà cedint.

Tots aquests exemples ens demostren que, durant el període analitzat, el segon quart del segle XIV, en molts aspectes hi hagué una clara disparitat de criteri entre el govern municipal barceloní i la Corona.

44. ACA, Cancelleria, reg. 905, f. 132r.

45. ACA, Cancelleria, reg. 905, f. 136v.

46. ACA, Cancelleria, reg. 905, f. 144r i 145r.

47. “[...] *mulier aut domicella...non esset aussa defferre clamidem, capam supertunicalem aut aliam vestem qui esset retro longitudinis ultra duos palmos canne Barchinone*” (ACA, Cancelleria, reg. 482, f. 96r (8 de març de 1331)).

48. “[...] *volumus ac vobis expresse dicimus et mandamus quatenus, sicuti voce preconis, predicta per nos non concessa vel confirmata publicari fecistis, simili modo, ipsa revocari ilico faciatis, absque dilacione quacumque*” (ACA, Cancelleria, reg. 482, f. 96r (8 de març de 1331)).

49. ACA, Cancelleria, reg. 482, f. 134 v-135r (24 de març de 1331).